

Vielä Fullerille

Anna Rotkirch & J. P. Roos

Steve Fuller on ilmeisesti lukenut puutteellisen version artikkelistamme eikä puutu sen pääkysymykseen, ID:n hyväksyttävyyteen tieteellisenä teoriana (Fuller 4/2006). Vastamme kuitenkin mielellämme, myös siksi että hän esittää uudelleen saman Westermarckiin liittyvän virheen jonka hän teki jo Westermarck-muistoluennossaan (ks. Roos 2003).

Mielestämme Westermarck on edelleen hyvin ajankohtainen, mutta jotkut hänen käyttämistään käsitteistä ovat sittemmin muuttaneet merkitystään ja ne on ”käännettävä” nykykielelle. Niinpä Fuller on väärässä väittäessään että Westermarck, samoin kuin Darwin, puolusti ehdottoman relativistista, universaaliala oppia. ”Eettinen relatiivi-

suus” josta Westermarck kirjoitti hienon kirjan, oli kaikkea muuta kuin relativismia.

Westermarck kiisti mahdollisuuden kehittää absoluuttisesti tosia moraaliteorioita jotka perustuivat moraalikäsitteisiin (utilitarismi, kantilaisuus etc.). Näitä vastaan hän asetti empiirisen darwinilaisen (ja smithiläisen) inhimillisiin tunteisiin perustuvien moraaliarvostelmien teorian. Hänen mielestään tunteita voitiin tutkia ja selittää tieteellisesti ja yhdistää ne moraalisääntöihin (Westermarck 1932, 60).

Samaa projektia jatkaa nykyään evoluutiopsykologia ja yleisemmin ihmistä koskeva evoluutioteoria. Eettinen relatiivisuus Westermarckin mielessä tarkoitti yksinkertaisesti sitä, että moraalille toiminnalle ei ole olemassa absoluuttista,

objektiivista kriteeriä. Mutta moraalisen toiminnan selityksiä voi testata ja osoittaa ne tosiksi tai vääriksi, universaaleiksi tai paikallisiksi.

Westermarckin teorian objektiivinen perusta oli ihmisluento, siinä mielessä että ihmisellä on universaali taipumus tietyn tyyppisiin tunteisiin ja käyttäytymiseen. Kuuluisin esimerkki tästä on Westermarck-efekti: tunnereaktio joka aiheuttaa insestikäyttäytymisen välttämisen, riippumatta moraalista periaatteista jotka kehottavat välttämään inestii. Mutta vastaavia fundamentaalisia tunneärsykyksiin perustuvia toimintatapoja on lukuisia.

Fullerin ajattelutapa on täysin erilainen, hyvin moralistinen ("metarelativistinen"). Hänelle tärkeitä ovat tieteellisten teorioiden seuraukset. Jos darwinismi – tai mikä tahansa teoria – johtaa moraalisesti väärin johtopäätöksiin, niin se täytyy torjua. Jos ID johtaa moraalisesti parempiin tuloksiin, sitä pitää tervehtiä ilolla. Hän osoittaa tässä myös, ettei ymmärrä evoluutioteoriaa. Darwinismi ei johda moraaliseen relativismiin eikä elämänmuotojen absoluuttiseen egalitarismiin eikä – niin kuin sosiologit usein väittävät – absoluuttiseen epätasa-arvoon "eloonjäämistaiselun" moraalidoktriinissa (ja sitä kautta rasismiin ja fasismiin ja vielä pahempaan).

Darwinin teoria oli pätevä jo Westermarckin aikoina, ennen kuin luonnonvalinnan mekanismit selvitettiin, toisin kuin Fuller kuvittelee. Hänen poliittiset ja uskonnolliset näkemyksensä eivät ole relevantteja evoluutioteorian kannalta (esimerkiksi Darwin hyväksyi ajatuksen Luojaista, joka pani evoluution periaatteet alulle). ID ei muutu päteväksi teoriaksi vaikka sen evoluution yksityiskohtien kyseenalaistukset olisivat oikeita (mitä ne eivät ole). Darwinin selitystä olisi tällöin korjattava, mutta on olemassa lukuisia muita vaihtoehtoja kuin älykäs suunnittelu.

*

Fullerin kaltainen moralistinen ajattelu on hyvin tavallista sosiaalitieteissä, erityisesti äärioikeiston ja ääriivasemmiston piirissä. Tiede on sosiaalinen konstruktio, ja on parempi tuottaa moraalisesti hyviä kuin moraalisesti pahoja konstruktioita, riippumatta siitä onko itse konstruktioprosessi hyvä vai huono. Fulleria tieteellinen, rationaalinen argumentointi ei kiinnosta. Sen sijaan uskomisen paranormaaliin on OK, jos siitä on hyötyä. Juuri tätä arvostelimme alkupe- räisessä artikkelissamme: vaikka Fullerilla onkin akateeminen asema, niin hänen näkemyksensä eivät enää ole tieteellisiä. Hän käyttää asemaansa ulkotieteellisiin, ideologisiin tarkoituksiin. Hän

arvioi teorioita tai tutkijoita mahdollisten seurausten pohjalta, ei sen pohjalta, millainen heidän työnsä laatu on. Ja hänen seurauksia koskevat käsityksensä ovat myös väärinä, ainakin Darwinin ja Westermarckin kohdalla.

*

Ja lopuksi, lyhyt kommentti Fullerille hänen reaktiostaan (ks. edellä oleva Fullerin kirjoitus) vastaukseemme Huotarille: on tietenkin irrelevanttia miten Fuller olisi arvioinut hakemuksi- amme (tiedossamme ei ole, että Fuller olisi niitä arvioinut. Huomattakoon, että Suomen Akate- mia antaa tiedon pyydettyä hakijoille). Pi- dämme yksinkertaisesti ongelmallisena sitä, että häntä käytetään akateemisena asiantuntija- na. Suomessa tai muualla.

Hänen Holokaust-ID vertauksensa on taas kerran sofistikoitu, mutta kovin todellisuudelle vieras. On toki "epistemologisesti kiinnostavaa" todeta, että meillä voi olla – ja pitääkin olla – lukuisia mahdollisia selityksiä holokaustista samoin kuin evoluutiosta. Esimerkiksi debatti joka koskee evoluution valintayksikköjä ja valintata- soja on analoginen vaihtoehtoisille holokaustin selityksille. Mutta Hitlerin roolia ja olemassa- oloa ei voi verrata spekulatioihin Suunnitte- lijän olemassaolosta. Oikeampi analogia olisi "kilpaileva" teoria joka väittää että Hitler olikin ulkoavaruuden muukalaisten ohjelmoima.

Fuller näyttää siis todellakin ajattelevan, että kysymyksessä on kaksi täysin vertailukelpoista teoriaa samasta ilmiöstä, toisen ollessa vain vä- hän yksipuolisempi kuin toisen, mutta molem- mat ovat kuitenkin täysin relevantteja. Näinhän ei yksinkertaisesti ole. "Älykkään suunnittelun" teoria ei ole teoria, se on valeasuinen dogmi. Darwinismi taas on paljon enemmän kuin teoria: se on enemmän tai vähemmän vahvistettu elämän evoluution kausaalinen selitys. ID ja darwinis- mi eivät ole kilpailevia teorioita. Että arvostettu tieteen sosiologi ei ymmärrä tätä eroa, on todel- lakin uskomatonta, mutta totta.

KIRJALLISUUTTA

- J. P. Roos (2003): "Westermarck-muistoluento uusiksi?" *Sosiologia* 3, 234
 Edward Westermarck (1932): *Ethical Relativity*. Har- court, Brace and Company, New York

Kirjoittajista Anna Rotkirch on akatemiattutkija Hel- singin yliopistossa ja J. P. Roos Suomen Akatemian varttunut tieteenharjoittaja ja yhteiskuntapolitiikan professori Helsingin yliopistossa.